

Soudy jako procesní subjekty

Mgr. Miloslav Hrdlička

Procesní subjekty - pojem

- Subjekty řízení, které mohou svými procesními úkony působit ke změně, vzniku, zániku civilněprocesních vztahů

Procesní subjekty – členění

- Rozhodující orgány
- Účastníci řízení
- Zvláštní procesní subjekty
 - Nutné odlišit od *osob zúčastněných na řízení*

Osoby zúčastněné na řízení

- Jedná se o takové subjekty, které nelze označit za účastníky celého řízení a nejsou to ani subjekty řízení
- Mají v procesu **právem upravené postavení**
- Nemohou ale vykonávat vliv na průběh procesu
- Příklad: **svědek, znalec, tlumočník**
- (Někdy jsou tyto subjekty označovány též **jako účastníci pro určitý úsek řízení**)

Obecně k pojmu soudnictví a soudní moc

Teorie dělby moci

- Státní moc je dělena:
 1. Moc zákonodárná
 2. Moc výkonná
 3. Moc soudní
- Zásady dělby moci: oddělenost, samostatnost, nezávislost, rovnováha a vzájemné brzdy.
- Důvody pro toto dělení jsou zejména snaha o nalezení garancí proti zneužití a libovůli

Pojem soudnictví

- Soudnictví je **specifická činnost státu**, která je vykonávána **nezávislými a nestrannými orgány(soudy)** a směřuje k **poskytování ochrany subjektivním právům a právem chráněným zájmům**
- Možnost **státního(mocenského) donucení**

Druhy soudnictví

■ Civilní soudnictví

- Rozhodování soukromoprávních věcí

■ Správní soudnictví

- Rozhodování o ochraně veřejných subjektivních práv – často proti rozhodnutí správních org.

■ Trestní soudnictví

- Rozhodování o vině a trestu – trestné činy

■ Ústavní soudnictví

- Zajištění ústavních práv

Pravomoc a příslušnost soudů

Společný výklad

- Právní moc i příslušnost jsou tzv. *podmínky řízení* na straně soudu

Pravomoc civilních soudů

Pravomoc soudů

- Souhrn oprávnění a povinností, které zákon přiznává soudům k jejich činnosti
- Jedná se vlastně o meze možného chování subjektů (v našem případě civilních soudů)
- *Je to okruh věcí, které mohou projednat a rozhodnout soudy*
- Tento okruh je upraven zejména v § 7 o.s.ř.

Vymezení pravomoci civilních soudů

- §7 odst. 1
 - V občanském soudním řízení projednávají a rozhodují soudy spory a jiné právní věci, které vyplývají z poměrů soukromého práva, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány.
- § 7 odst. 2. – upravuje pravomoc soudů rozhodnout v řízení podle části V. OSŘ
- § 7 odst. 3. – tzv. rozšířená pravomoc
- § 7 odst. 4. – odkaz na SŘS

Zkoumání pravomoci

- § 104 OSŘ
- Pokud soud zjistí, že není dána jeho pravomoc, zastaví řízení a postoupí po právní moci usnesení o zastavení řízení orgánu, který má pravomoc rozhodnout (v případě, že podáte žalobu u správního soudu a ten shledá, že by měl rozhodnout civilní soud – obdobný postup, ale žaloba se odmítá)
- Pokud tento orgán nesouhlasí s postoupením – vzniká tzv. kompetenční konflikt
- Často jde o spor mezi civilním a správním soudem
- Poznámka - § 104b a 104c nesprávně hovoří o věcné příslušnosti – jedná se zde též o pravomoc
 - Použití § 104b a § 104c – civilní soud x správní soud

Pravomoc soudů II.

- Spory o pravomoc –
 - Zákon č. 131/2002 Sb., o řešení některých kompetenčních sporů, ve znění pozdějších předpisů
 - Kompetenční konflikty:
 - Kladné
 - Záporné
 - „Zvláštní senát“ ve složení – 3 soudci Nejvyššího soudu a 3 soudci Nejvyššího správního soudu

Rozhodčí řízení

- Za pomoci rozhodčí smlouvy dochází k přenosu *pravomoci* rozhodnout daný spor na rozhodce
- Z hlediska zkoumání soudu - § 106 OSŘ

Příslušnost

Příslušnost soudů

- Vymezení okruhu působnosti mezi soudy navzájem
- Příslušnost je možné dělit:
 - A) Věcná
 - B) Funkční
 - C) Místní

Věcná příslušnost soudů

- Který druh soudu bude v konkrétní věci rozhodovat v I. stupni.
- Vymezení rozsahu působnosti mezi soudy navzájem
- Vymezuje, který článek bude rozhodovat
- Okresní soudy - § 9 odst. 1 o.s.ř.
- Krajské soudy - § 9 odst. 2 o.s.ř.
- Nejvyšší soud – ANO - § 9 odst. 3 o.s.ř.
- Pro určení rozhodné podmínky při zahájení řízení

Věcná příslušnost II.

- § 9 OSŘ
- Okresní soudy budou projednávat např.: spory o ochranu osobnosti
- Zrušen § 9 odst. 3 OSŘ – a od 1.1.2014 obecně přesunuto do § 7a ins. zákona – opět krajské soudy

- Krajské soudy budou projednávat jako soudy I. stupně např.:
 - Spory vyplývající z práva duševního vlastnictví
 - Ochrana názvu a pověsti PO
 - Nekalá soutěž
 - Spory z koupě závodu, pachtu závodu

- § 3 ZZŘS – věcná příslušnost – opět obecně okresní soudy, ale § 3 odst. 2 ZZŘS – věcná příslušnost krajských soudů např. v řízení o opatrovnictví PO, statusové věci PO a dalších

- Úvahy de lege ferenda

Zkoumání věcné příslušnosti

- § 104a OSŘ
- Zkoumána kdykoli za řízení
- Může namítnout i účastník
- Obecně rozhoduje *nadřízený vrchní soud*,
(popřípadě Nejvyšší soud - § 104a odst. 2 OSŘ)
- Soudy i účastníci jsou tímto rozhodnutím vázáni

Místní příslušnost soudů

- Vymezuje, který konkrétní soud (v rámci jednoho článku) bude ve věci rozhodovat
- Upraveno v § 84 a násl. o.s.ř.
- Rozlišujeme:
 - Obecná místní příslušnost – Obecný soud žalovaného
 - Zvláštní, kterou je možné členit na
 - A) Výlučnou(obligatorní) - § 88 o.s.ř.
 - B) Fakultativní – § 87 o.s.ř.

Obecná místní příslušnost

- § 84 - § 86 OSŘ
- § 4 ZZŘS – příslušný je obecný soud osoby, v jejímž zájmu se řízení koná
- Tzv. Obecný soud žalovaného (§ 84 OSŘ a násl.)
 - Fyzická osoba – podle místa bydliště
 - Fyzická osoba podnikatel – ve věcech týkajících se jeho podnikatelské činnosti – podle sídla
 - Právnícká osoba – sídlo
 - Stát – podle sídla organizační složky státu

Fakultativní místní příslušnost

- § 87 OSŘ
- Je možné zvolit vedle obecného soudu – volba na žalobci
- Např. podle místa, kde má stále pracoviště žalovaný nebo kde došlo ke skutečnosti, která zakládá právo na náhradu újmy, atd.

Obligatoční místní příslušnost

- § 88 OSŘ
- Je nutné vždy využít tato pravidla (pokud se jedná o situaci uvedenou v § 88 OSŘ)
- Např. soud v jehož obvodu je nemovitá věc, týká-li se řízení práva k ní a další.

Delegace

- Delegace –
 - A) Nutná § 12 odst. 1 o.s.ř.
 - B) Vhodná § 12 odst. 2 o.s.ř.

- Rozhoduje nejblíže společně nadřízený soud (§ 12 odst. 3 OSŘ)

Prorogace

- Prorogace - § 89a o.s.ř. – písemná dohoda o místní příslušnosti
 - ve věcech týkajících se vztahů mezi podnikateli vyplývajících z podnikatelské činnosti

Zkoumání místní příslušnosti

- § 105 OSŘ
- Soud zkoumá pouze do skončení přípravného jednání (§ 114c OSŘ). Pokud se nekonalo přípravné jednání tak pouze předtím, než začne jednat o věci samé. Později pouze pokud nebylo provedeno přípravné jednání a pouze k námitce účastníka uplatněné při prvním úkonu.
- Soud vysloví, že není příslušný a po právní moci postoupí jinému soudu
- Pokud ten nesouhlasí, předloží svému nadřízenému soudu

Funkční příslušnost

- Vymezuje, který soud může rozhodnout o opravném prostředku.
- § 10 OSŘ
 - Odvolání – vyšší článek soudní soustavy
- § 10a OSŘ
 - Dovolání – Nejvyšší soud
- Žaloba na obnovu řízení a pro zmatečnost – obvykle soud, který vydal napadené rozhodnutí

Zásada perpetuatio fori

- § 11 OSŘ
- Stanovení okamžiku rozhodného pro určení příslušnosti
- Zásada trvání příslušnosti

Organizace soudní soustavy ČR

Základní právní předpisy I.

- Ústavní zákon č. 1/1993, Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Ústavní zákon č. 2/1993, o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD
- Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích + PŘÍLOHY
- Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
- Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 150/2002 Sb., Soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 131/2002 Sb., o řešení některých kompetenčních sporů, ve znění pozdějších předpisů

Základní právní předpisy II.

- Zákon č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

Vymezení základních pojmů článek a instance

■ Článek

- Organizační postavení soudu
- Místo soudu v organizační struktuře soustavy soudů

■ Instance(stupeň)

- Procesní pojem
- Procesní vztahy při rozhodování o řádném opravném prostředku
- Soustava soudů ČR je dvouinstanční

Vybrané základní principy organizace soudů v ČR

- Zásada nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců
- Zásada výkonu soudnictví pouze soudem
- Zásada zákonného soudce
- Zásada účasti laického prvku na výkonu soudnictví

Zásada nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců I.

- Základní předpoklad pro naplnění funkce soudnictví
- Vyplývá z mnoha právních předpisů různé právní síly:
 - Čl. 81 a čl. 82 Ústavy
 - Čl. 36 Listiny základních práv a svobod
 - Čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod
 - § 1 a § 79 zákona o soudech a soudcích

Zásada nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců II.

- Je možné rozlišit:
 - Institucionální nezávislost soudů
 - Funkční nezávislost soudců

Institucionální nezávislost

- Nezávislost na „ostatní“ státní moci ve státě
- Samostatné organizační uspořádání a úprava pravomoci soudů
- Nemožnost přezkumu, rušení nebo změny rozhodnutí soudu jinými orgány než soudy
- Zákaz ovlivňování soudců a přísedících ze strany kohokoliv (§79/2 zákona o soudech a soudcích)

Funkční nezávislost

- Soudce je při rozhodování vázaný pouze zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu – Čl. 95 Ústavy
- Nejde obecně říct, že je vázán celým právním řádem
- Soudce je oprávněn posoudit soulad právního předpisu nižší právní síly se zákonem –
 - a) pokud je v souladu – je povinen se jím řídit
 - b) pokud je v rozporu – podzákonný předpis se neaplikuje v konkrétním projednávaném případě

Záruky soudcovské nezávislosti a neustrannosti

- Samotná osobnost soudce
 - Předpoklady § 60 zákona o soudech a soudcích
- Neodvolatelnost a nepřeložitelnost
- Inkompatibilita(neslučitelnost) funkcí
- Způsob ustanovování soudců – jmenování hlavou státu na časově neomezenou dobu
- Ústnost a veřejnost jednání
- Kárná odpovědnost
- Imunita soudce
- Ústnost a přímost jednání
- Tajnost porad o hlasování
- Hmotné zabezpečení

Zásada výkonu soudnictví pouze soudem

- Soudnictví je výkonem jedné z funkcí státu
- Výkon soudnictví – činnost rozhodců, exekutorů, notářů? –NE
- Rozhodčí řízení (zákon č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů)
- Soudem je vždy státní orgán, který je nezávislý

Zásada zákonného soudce

- Čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod:
 - „Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon.“
- Vyloučení ovlivňování a manipulování s věcmi
- Předem jsou zákonem stanovena pravidla, který soud a v jakém složení (obsazení) bude ve věci rozhodovat
- Tato zásada se projevuje v institutech:
 - Příslušnost soudu
 - Obsazení soudu
 - Vytvoření rozvrhu práce (§41 zákona o soudech a soudcích)
 - Podjatost soudce (§ 14 a násl. OSŘ)

Zásada účasti laického prvku na výkonu soudnictví

- Čl. 94 odst. 2 Ústavy
- Laický prvek – občané – přísedící
- Přísedící - pouze v senátech okresních soudů (v civilním soudním řízení)

Soustava civilních soudů v ČR

- Obecné soudy – 4 články:
 - Nejvyšší soud
 - Vrchní soudy
 - Krajské soudy
 - Okresní soudy

Okresní soudy

- Nejnižší článek soudní soustavy
- Soudy I. stupně – nestanoví-li zákon jinak (§9 o.s.ř.)
- Územní obvody – příloha č. 3 k zákonu o soudech a soudcích
- Územní členění státu nemusí odpovídat členění organizace a sídel soudů!
- Pobočky – příloha č. 7 k zákonu o soudech a soudcích
 - Např. Okresní soud v Karviné – pobočka v Havířově
- V Brně – působnost okresních soudů Městský soud v Brně
- V Praze – působnost okresních soudů Obvodní soud pro Prahu ...

Krajské soudy

- Druhý článek soustavy soudů
- Mohou rozhodovat:
 - a) jako soudy I. stupně – viz. § 9 o.s.ř.
 - b) Jako soudy II. stupně – rozhodnutí o opravném prostředku proti rozhodnutí okresního soudu
- Mohou rozhodovat i ve věcech správního soudnictví
- Obvody – příloha č. 2 k zákonu o soudech a soudcích
- Pobočky – přílohy č. 5 a 6 k zákonu o soudech a soudcích
- V Praze – působnost krajských soudů Městský soud v Praze

Vrchní soudy

- Třetí článek soudní soustavy
- V Praze a Olomouci
- Vystupují jako soudy II. stupně
- Obvody - příloha č. 1 k zákonu o soudech a soudcích

Nejvyšší soud

- Čtvrtý článek soudní soustavy
- Nejvyšší článek soudní soustavy
- Činnost:
 - Rozhoduje o dovoláních
 - Sjednocování judikatury
- Sídlo – Brno

Rozhodování soudu – v jakém složení soud rozhoduje? – zejm. § 36 a násl. OSŘ

- Civilní řízení (upraveno v o.s.ř., ZZŘS):
- Okresní soud
 - Obecně rozhoduje samosoudce
 - Senát rozhoduje ve věcech pracovních
- Krajský soud
 - V II. stupni – senát
 - V I. stupni – samosoudce
- Vrchní soud – vždy v senátech
- Nejvyšší soud – vždy v senátech

- (Kompetenční spory – zákon č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů - speciální senát složený ze 3 soudců NS a 3 soudců NSS)

- Může rozhodnout i vyšší soudní úředník

Vyšší soudní úředník

- Zákon č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Vyšší soudní úředník může sám rozhodnout ve věcech uvedených v § 11 zákona č. 121/2008 Sb.
- Zvláštní režim např. u odvolání proti takovému rozhodnutí (§ 9 zákona č. 121/2008 Sb.)

Podjatost a vyloučení soudce

- Pojem podjatosti
- Postup při zjištění podjatosti
 - Soudcem
 - Námitka podjatosti

Děkuji za pozornost...